

– збільшення обсягу аудиторської вибірки як за окремими статтями витрат, так і безпосередньо за калькуляційними одиницями. При цьому можна здійснювати адекватний контроль над обробкою журналів, форм звітності та первинних документів; визначити відхилення від планових показників і основних чинників, що вплинули на них; проводити звернення та взаємопогодження форм звітності, отриманих із комп'ютерної інформаційної системи туристичної організації, з даними, отриманими за допомогою обробки інформаційного масиву аудиторською програмою.

Висновки. Таким чином, результатами дослідження є теоретичне узагальнення та удосконалення методичних та організаційних засад, інструментарію обліку й аудиту витрат, калькулювання собівартості турпродукту на підприємствах туристичної галузі.

Список літератури

1. Агафонова, Л. Г. Туризм, готельний та ресторанный бізнес [Текст] / Л. Г. Агафонова, О. Є. Агафонова. – К. : Знання України, 2008. – 587 с.
2. Сметанко, А. В. Особенности учета затрат и калькулирования себестоимости информационно-туристического продукта [Текст] / А. В. Сметанко // Культура народов Причерноморья. – 2001. – № 25. – С. 25–28.
3. Школа, І. М. Менеджмент туристичної індустрії [Текст] : навч. посібник / за ред. проф. І. М. Школи. – Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. – 662 с.
4. Яновская, Н. Туризм: организация и учет [Текст] / Н. Яновская – 2-е изд., перераб. – Библиотека «Фактор» – 2008. – 54 с.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© І.В. Нестеренко, І.О. Белебеха, 2010.

УДК 659.46;644.1

Л.М. Янчева, канд. екон. наук, проф.

Г.С. Дєргільова, канд. екон. наук

КОНТРОЛЬНО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто результати аналізу стану інвестиційної діяльності в Україні, дано обґрунтування необхідності здійснення контрольних і аналітичних процедур оцінки інвестиційної привабливості. Визначено основні принципи контролю та аналізу інвестиційної привабливості торговельних підприємств.

Рассмотрены результаты анализа инвестиционной деятельности в Украине, дано обоснование необходимости осуществления контрольных и аналитических процедур оценки инвестиционной привлекательности. Определены основные принципы контроля и анализа инвестиционной привлекательности торговых предприятий.

Thesis is dedicated to research of methodologies and organization of control and analysis of investment attractiveness of auction enterprises. The analysis of state of investment activity in Ukraine conducts, a ground of necessity of realization of control procedures of estimation of investment attractiveness is given. Basic principles of control of investment attractiveness of trade enterprises are definite.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із результатів економічної реформи в Україні є можливість учасників економічних відносин (громадян, підприємств, держави) отримувати додаткові прибутки шляхом використання ресурсів в інвестиційній діяльності. Підприємства мають можливість самостійного залучення додаткових джерел фінансування діяльності шляхом отримання нових інвестицій або залучення кредитів.

Умовою вкладення ресурсів окремих осіб у підприємницьку діяльність (зокрема, у приватизацію або створення підприємств) є можливість отримання власниками таких ресурсів економічного ефекту у вигляді прибутку. Проте на його створення впливає велика кількість чинників як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Цей вплив є різноспрямованим, унаслідок чого він може відповідати або суперечити інтересам інвестора і, як наслідок, істотно впливати на прийняття інвестиційного рішення. Отже, існує необхідність визначення відповідності наслідків впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на формування результату інвестування інтересам інвестора.

Відповідність наслідків впливу чинників на формування результату від інвестування у підприємства інтересам інвесторів є інвестиційною привабливістю підприємства, а ступінь такої відповідності – її оцінкою.

Відсутність єдиних організаційних та методологічних підходів до здійснення контрольних, зокрема аналітичних, процедур оцінки інвестиційної привабливості підприємств, теоретична нерозробленість цієї проблеми та практична цінність її розв'язання як для економіки в цілому, так і для окремих підприємств, а також неадаптованість зарубіжних методологічних підходів до вирішення аналогічних проблем українських інвесторів обумовили актуальність проведеного дослідження та його науково-практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У публікаціях у періодичній літературі, у монографіях та інших наукових працях вітчизня-

них та зарубіжних авторів, зокрема Е.А. Аврунової, М.І. Баканова, М.Т. Білухи, І.О. Бланка, В.П. Завгороднього, А.П. Зуділіна, А.Б. Ідрісова, Р.М. Косміної, М.В. Кужельного, А.А. Мазаракі, А. Мертенса, В.О. Озерана, Ю.І. Осадчого, В.В. Сопка, Дж. Сороса, Є.А. Стоянова, О.С. Стоянової, Л.П. Толстової, Н.М. Ушакової, В.О. Шевчука, А.Д. Шеремета, С. Шмідта та інших дослідників, присвячених проблемам контролю та аналізу, дають детальну інформацію про застосування контрольних та аналітичних процедур, зокрема під час обґрунтування інвестиційних рішень.

Водночас методи контролю та аналізу інвестиційної привабливості торговельних підприємств, наведені у нормативних документах, а також запропоновані вітчизняними та іноземними науковцями є орієнтованими, переважно, на здійснення процедур фінансового аналізу і не передбачають виконання процедур визначення критеріїв інвестиційної привабливості, а також здійснення аналізу впливу на її оцінку нормативно-правового регулювання.

Мета та завдання статті. Мета статті полягає у висвітленні результатів дослідження щодо удосконалення методології контролю та аналізу інвестиційної привабливості підприємств торгівлі з урахуванням сучасного стану інвестиційної діяльності, обліку, аналізу і контролю в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами дослідження встановлено, що підприємства, зареєстровані в Україні, надають перевагу придбанню необоротних активів, які безпосередньо беруть участь в операційній діяльності, що стало наслідком зростання їх питомої ваги в загальній вартості активів протягом 2000-2009 рр. з 34,9 до 57%. Для структури витрат та заощаджень населення було характерним зменшення питомої ваги витрат, спрямованих на інвестування, з 16,5 у 2000 до 8,9% у 2009 р. Зазначені тенденції свідчать про зростання ролі підприємств порівняно з фізичними особами в інвестиційній діяльності [3].

Об'єкти інвестування (як власність підприємств, так і відособлені від них), можуть бути представлені необоротними активами, оборотними активами і витратами. Отже, всі види інвестицій можна класифікувати за належністю до активів, що виступають об'єктами інвестування. Перевагами даної системи класифікації є те, що вона узагальнює теоретичний підхід до класифікації інвестицій; дозволяє виділити підприємство як самостійний об'єкт інвестування; забезпечує деталізацію методичних прийомів, властивих для оцінки інвестиційної привабливості підприємств.

Таким чином, підприємство в інвестиційній діяльності можна

розглядати і як суб'єкт, і як об'єкт. Як суб'єкт підприємство самостійно здійснює інвестиційну діяльність шляхом придбання активів; як об'єкт інвестування підприємство одержує активи шляхом залучення додаткових вкладень до власного капіталу, тобто одержує разом з активами додаткові джерела фінансування діяльності.

Результати дослідження свідчать про те, що терміну “інвестування” найбільше відповідає процес передачі внесків до власного капіталу торговельного підприємства. Для цього процесу, на відміну від надання позикових коштів, є характерним перехід права власності на залучені активи від вкладника (інвестора) до самого підприємства [2].

Чинним законодавством встановлено декілька форм інвестування у підприємства, зокрема в торговельні, які передбачають різні механізми вкладання ресурсів, що вимагає враховувати під час оцінювання інвестиційної привабливості підприємств низку особливостей. Інвестиційна діяльність передбачає наявність окремих суб'єктів (громадян, юридичних осіб, держави), які володіють відповідними ресурсами та мають на меті отримання внаслідок їх використання додаткового зиску. Як свідчить практика, саме мета суб'єктів (прагнення до покращення добробуту) є визначальною передумовою здійснення інвестиційної діяльності.

У більшості визначень терміна “інвестиційна діяльність”, наведених у нормативних документах та спеціальній літературі, передбачається, що, по-перше, це є процес, по-друге, метою цього процесу є досягнення економічного або соціального ефекту. Проте результат, який очікується внаслідок інвестиційної діяльності не слід обмежувати прибутком або соціальним ефектом, оскільки для реалізації інтересів суб'єктів інвестиційної діяльності може бути достатнім отримання зиску, що матиме характер, який визначається, виходячи з мети функціонування будь-якого суб'єкта.

Мету інвестування – отримання зиску, зокрема економічного, – можна визначити як отримання максимальних доходів з мінімально можливими витратами та з витрачанням на це мінімально можливого часу. Отже, можна запропонувати таку модель розрахунку економічного зиску від інвестування [1]:

$$EZ_i = \sum Di - \sum Bi, \quad (1)$$

де EZ_i – розрахункова величина економічного зиску від інвестування;
 $\sum Di$ – сума доходів, одержаних інвестором внаслідок інвестування;
 $\sum Bi$ – сума витрат інвестора, пов'язаних з інвестуванням та одержанням відповідного доходу.

Виходячи з моделі, визначеної рівнянням (1), можна зробити висновок, що завданнями, які мають бути розв'язані для досягнення мети інвестування, є такі: максимізація теперішньої вартості доходів, що мають надійти внаслідок реалізації інвестиційного проекту; мінімізація теперішньої вартості витрат, що пов'язані з цим проектом, і, як очікується, будуть мати місце протягом його існування. Одним з об'єктів інвестування є підприємства. Отже, модель (1) може застосовуватися і при оцінці інвестування у підприємства, зокрема в торговельні. При цьому величина доходів, отриманих унаслідок інвестування, дорівнюватиме сумі доходів підприємства, отриманих унаслідок його діяльності. Сума витрат, пов'язаних з інвестуванням у підприємства, складатиметься як з витрат підприємства, яких воно зазнало під час діяльності, так і з витрат інвесторів. На підставі дослідження розроблено перелік витрат, які необхідно враховувати під час визначення ефективності інвестування у підприємства за допомогою показників фінансової оцінки інвестиційних проектів.

Таким чином, інвестиційна привабливість підприємства, зокрема торговельного – це характеристика можливості (або імовірності) шляхом внесення інвестицій у підприємство адекватно розв'язувати завдання, необхідні для досягнення мети інвестування. Інвестиційна привабливість торговельного підприємства, як і будь-якого іншого об'єкта інвестування, має дві складові: об'єктивну наявність умов функціонування підприємства та їх суб'єктивну оцінку, що надається інвестором.

Оцінювання інвестиційної привабливості торговельного підприємства полягає у визначенні ступеня відповідності умов функціонування підприємства, що склалися під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, інтересам інвесторів.

Чинники, що визначають рівень інвестиційної привабливості підприємства, постійно змінюються. Це відбувається через те, що, з одного боку, діяльність підприємства призводить до зміни в обсязі та структурі активів, зобов'язань та капіталу підприємства, а з іншого – певних змін зазнають вимоги самого інвестора до об'єкта інвестування. Зазначені зміни можуть істотно вплинути на обґрунтування, прийняття та реалізацію рішення про інвестування у підприємство. Тому існує необхідність контролю та аналізу інвестиційної привабливості підприємства з боку інвестора. За результатами проведення контрольних та аналітичних процедур мають бути сформовані висновки про відповідність фактичних умов функціонування торговельного підприємства очікуванням інвесторів. Зазначені висновки є основою оцінки інвестиційної привабливості торговельного підприємства. Отже, проце-

дуру визначення оцінки інвестиційної привабливості торговельного підприємства можна відобразити у вигляді алгоритму:

1. Врахування інтересів інвестора. Реалізація цього принципу передбачає виявлення мети здійснення інвестування, а також визначення сукупності критеріїв, які є важливими з точки зору інвестора.

2. Врахування зміни вартості грошового виразу інвестиційних доходів і витрат з плином часу.

3. Системність і комплексність контролю та аналізу інвестиційної привабливості, яка полягає у необхідності врахування комплексу критеріїв, визначених з урахуванням інтересів інвесторів.

4. Врахування поточної зміни умов інвестування.

Здійснювати контроль та аналіз інвестиційної привабливості можуть безпосередньо інвестори або уповноважені ними особи, що володіють необхідними знаннями, методиками, матеріально-технічними засобами. Серед суб'єктів визначені суб'єкти аудиторської діяльності. Відповідно до чинного законодавства, в окремих випадках здійснення інвестування у підприємства, зокрема у разі реструктуризації, передбачено обов'язкове проведення аудиту.

На підставі чинних в Україні нормативів аудиту в ході дослідження розроблені Методичні рекомендації щодо проведення аудиту під час реструктуризації підприємств. У рекомендаціях наведено перелік питань, які визначаються процедурою реструктуризації та впливають на характеристику бізнесу клієнта та на зміст програми аудиту, визначення необхідності залучення аудитором експертів, встановлюють особливості перевірки тверджень фінансової звітності, а також впливають на характер аудиторського висновку. Розроблені рекомендації визначають підходи до планування та здійснення аудиторських процедур, а також оформлення їх результатів з метою надання користувачам (зокрема, інвесторам) фінансової звітності підприємства, що підлягає реструктуризації, та відповідного аудиторського висновку, певного рівня позитивної гарантії щодо достовірності інформації про підприємство, яка міститься у звітності.

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі інформації для контролю та аналізу інвестиційної привабливості має інформація, яка міститься у звітності торговельних підприємств (33%) та у нормативно-правових джерелах (31%). Це свідчить про те, що зазначені джерела є основними з точки зору забезпечення інформаційних потреб інвесторів. До додаткових джерел інформації відносяться джерела, які містять статистичні дані, що характеризують стан ринку, певні загальноекономічні аспекти інвестиційної привабливості торговельних підприємств

(наприклад, рівень інфляції). Такі джерела забезпечують потребу в інформації, яка використовується з метою підвищення зручності та ефективності обробки основної.

Важливим джерелом інформації, що використовується під час проведення контролю та аналізу інвестиційної привабливості є фінансова звітність підприємства. Проте інвестори не завжди мають змогу отримати необхідну інформацію, що пояснюється особливостями складання та подання звітності й залежить від терміновості задоволення інтересів користувачів та особливостей діяльності підприємства. Зокрема, не визначена єдина методика побудови розподільчого балансу, який має забезпечити інвесторів інформацією про активи та джерела їх утворення для підприємств, що утворилися внаслідок реструктуризації.

За результатами дослідження розроблено Методичні рекомендації щодо складання розподільчого балансу, які ґрунтуються на застосуванні процедур розподілу джерел фінансування між активами, визначення приналежності окремих активів структурним підрозділам, а також їх математичного розподілу між новоутвореними підприємствами. Застосування зазначених рекомендацій має забезпечити користувачів фінансової звітності (зокрема, інвесторів) достовірною інформацією, необхідною для обґрунтування та формулювання адекватних рішень, зокрема – про інвестування у торговельні підприємства, створені в результаті реструктуризації.

Водночас пропонуються доповнення до Приміток до річної фінансової звітності підприємств. Зазначені доповнення ґрунтуються на вимогах чинних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які не були враховані при затвердженні форми Приміток, а саме: деталізація характеристики грошових потоків, оголошеного та оплаченого статутного капіталу, складу та структури акціонерного капіталу, характеристика та обґрунтування змін в обліковій політиці підприємств, характеристика зобов'язань з точки зору їх структури та можливості погашення, деталізація інформації про операції з цінними паперами, про орендні операції, особливості відображення в обліку операцій з необоротними та оборотними матеріальними активами тощо. Врахування зазначених доповнень надасть змогу збільшити аналітичні можливості застосування показників фінансової звітності під час здійснення контрольних та аналітичних процедур оцінювання інвестиційної привабливості торговельних підприємств.

З цією ж метою передбачено включення до Приміток інформації про статті балансу, що були піддані перерахунку, із відповідними таким статтям значеннями коригуючих коефіцієнтів, оскільки перераху-

нок статей балансу має істотний вплив на розрахункові значення показників фінансово-майнового стану й ефективності діяльності підприємства, які оцінюються під час контролю та аналізу інвестиційної привабливості підприємства. Водночас пропонується наводити інформацію про вплив здійснення перерахунку на величину невикористаного прибутку (непокритого збитку).

Шляхом застосування економіко-математичних методів економічного аналізу визначено моделі розрахунку критичних значень показників фінансової залежності підприємства, стійкого економічного зростання та рентабельності власного капіталу, що можуть бути використані не тільки з метою оцінки інвестиційної привабливості торговельного підприємства, але й для обчислення планових показників діяльності. Під час розробки зазначених моделей було проведено дослідження залежності показника інвестиційної привабливості (темпу зростання власного капіталу) підприємств торгівлі від розрахункових значень коефіцієнтів їх майнового стану, ліквідності, ділової активності, рентабельності та фінансової стійкості.

За результатами проведених розрахунків встановлено, що темп зростання власного капіталу торговельного підприємства найбільш тісно пов'язаний із показниками фінансової залежності підприємства, стійкого економічного зростання та рентабельності власного капіталу. Відповідно до отриманих моделей існує можливість розрахунку критичних значень показників з урахуванням інтересів інвесторів, які полягають в отриманні прибутку і, відповідно, збільшенні величини власного капіталу підприємства. На підставі отриманих унаслідок проведених розрахунків критичних значень показників, із застосуванням методу відстаней від еталонного значення запропоновано модель розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості торговельного підприємства:

$$I_{in} = \sqrt{\sum_{i=1}^n \left(1 - \frac{k_{розр}}{k_{крит}}\right)^2}, \quad (2)$$

де I_{in} – інтегральний показник інвестиційної привабливості підприємства; $k_{розр}$ – розрахункове значення показника; $k_{крит}$ – критичне значення коефіцієнта.

Під час дослідження сформовано пропозиції щодо удосконалення оцінки ліквідності та платоспроможності підприємств торгівлі для визначення їх інвестиційної привабливості, які передбачають визначення характеристики зазначених показників, враховуючи їх взаємозалежність, що забезпечує достатню обґрунтованість такої характеристики.

Висновки. Таким чином, результатами дослідження є теоретичне узагальнення та методологічні рекомендації щодо удосконалення процедур визначення інвестиційної привабливості, спрямовані на оптимізацію прийняття рішень про інвестування у торговельні підприємства.

Список літератури

1. Богатин, Ю. В. Инвестиционный анализ [Текст] / Ю. В. Богатин, В. А. Швандар. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 286 с.

2. Гитман, Л. Дж. Основы инвестирования [Текст] : [пер. с англ.] Л. Дж. Гитман, М. Д. Джонк. – М. : Дело, 2009. – 1008 с.

3. Шерстюк, О. Л. Проблеми контролю інвестиційної привабливості підприємств [Текст] / О. Л. Шерстюк // Економіка та підприємництво: стан та перспективи : зб. наук. праць / КНТЕУ. – К., 2009. – С. 341–346.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© Л.М. Янчева, Г.С. Дергільова, 2010.

УДК 659.41 611.3

Л.М. Янчева, канд. екон. наук, проф.

Н.С. Герасимова, ст. викл.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Висвітлено особливості оподаткування діяльності підприємств готельної індустрії та надано рекомендації щодо його удосконалення.

Rассмотрены особенности налогообложения деятельности предприятий гостиничной индустрии и предоставлены рекомендации относительно его усовершенствования.

The features of taxation of activity of enterprises of hotel industry are considered and recommendations are given in relation to his improvement.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Характер встановлення місцевих податків залежить від рівня розвитку місцевого самоврядування й самофінансування, від того, який принцип покладений в основу побудови бюджетної системи – єдності чи автономності (повної чи обмеженої). Чим вищий рівень розвитку суспільства, тим ширша автономність місцевих бюджетів і самофінансування регіонів.

У зв'язку з тим, що податків багато, вони суттєво впливають на ціни та на основні показники діяльності готелів. Можна зробити висновок, що політика держави щодо суб'єктів підприємництва відслідковується у законах, які створюються з метою регулювання (у т. ч.